

Redescobrir Cardona:

La casa Thomasa de la Fira (segles XVII-XIX)

Andreu Galera i Pedrosa

Dins la sèrie d'articles adreçada al Centre Històric de Cardona i als seus casals més emblemàtics, ara toca el torn a l'anomenada casa Thomasa, situada en el número 6 de la plaça de la Fira. Si en els anteriors treballs oferíem una visió dels habitatges d'època gòtica i renaixentista a través del casal de Graells i de la casa Rovira del Mercat, ara volem parlar del millor exponent conservat de l'arquitectura civil vuitcentista concebuda sota la influència del neoclassicisme romàntic.

Encabida en el lateral oest de la plaça, la casa Thomasa forma part del conjunt d'habitatges que entre els segles XIV i XVII definiren el Firal en el seu extrem de ponent amb la galeria coberta a manera de porxadades, quan aquest espai públic ja s'havia esdevingut en el centre social per excel·lència de la vila amb la concentració dels principals edificis i serveis senyorials i comunals (la Cúria ducal, la Casa del Comú, l'església i fossar parroquial, el costell públic on els reus eren exposats per a rebre el seu càstig, la font pública, celebració de les dues fires anuals, el Corre de Bou i d'altres celebracions populars com ara balls, focs d'artifici, etc.).

Els Thomasa són un exemple més d'aquelles famílies vilatanes d'època moderna esdevingudes en benestants a l'ombra de la justícia senyorial i la seva administració a semblança dels Olzina, Font, Franch, Mitjans, Torresca-

La casa Thomasa, després de la restauració endegada al 1995
(J. Porredon, 2002)

sana, Cots o Gravoleda. A la Catalunya del segle XVI-XVIII, on les professions legals es trobaven en plena expansió, Cardona no podia ser una excepció. Si per als segles XV-XVI només comptava amb un o dos notaris com a màxim amb la presència esporàdica d'algun llicenciat o doctorat en lleis que feia les funcions d'assessor ordinari del procurador general o governador del ducat i dels seus batlles, tres-cents cinquanta anys després, el cadastre de 1772 ens permet constatar la presència de tres Doctors (Agustí Font, Josep Antoni Franch i Josep Ribas), dos advocats (Josep Antoni Torrecasana i Josep Goncer) i cinc notaris (Josep Thomasa, Antoni Mitjans, Celdoni Gravoleda, Vicenç Cots i Joan Olzina). En aquest sentit, uns anys abans, al 1759, el Doctor Agustí Font, vilatà de Cardona i assessor ordinari del ducat, havia certificat juntament amb el batlle senyorial i els regidors del Comú que, al costat del 400 focs propis del Comú, a la vila residien també 12 graduats en lleis i medicina, 6 escrivans, 5 empleats del Tribunal de l'Audiència de Guerra, 4 empleats al Tribunal d'Artilleria, el correu, l'Administrador del Tabac, l'Administrador de la Bolla, l'Administrador de les Salines amb 15 guàrdies, 57 vídues, l'abat de la Col·legiata de Sant Vicenç del castell amb 8 canonges i la seva família, el rector de la parròquia de Sant Miquel amb 24 preveres beneficiats i el pare guardià del convent de Sant Dídac amb 20 frares.¹

Encara avui dia, quan tenim l'oportunitat de llegir algun dels llibres de notes conservats entre els fons patrimonials de les cases subjectes a l'administració de la Cúria ducal de Cardona, sovint trobem com el cap de casa esmenta que tal i tal document perdut es trobaven "a la cúria del Thomasa de la Fira". Disposem-nos, doncs, a visitar la notaria de la família Thomasa.

1. Els Thomasa: de pares a notaris

Els orígens de la família s'han de cercar en la persona de Joan Thomasa, pare, l'activitat del qual es docu-

menta entre els anys 1602 i 1624. Sobre la seva família ho desconeixem quasi bé tot i només sabem que restava casat amb Magdalena, la vídua de Joan Font. Cinc anys després d'haver comprat la casa de la Fira al 1615, Joan i Magdalena, aquesta com a vídua i hereva del seu primer marit, venien amb data del 27 de febrer de 1620 a Pere Ferrer, teixidor, menor de dies, i a la seva esposa Maria Anna una casa situada en el carrer dit *El Pujolet*, franca en alou, que confrontava a l'E amb la casa d'en Domenjó; al S amb l'esmentat carrer; a l'O amb la plaça de la vall de l'Estudi; i al N amb la casa de Joan Serra, pel preu de 56 lliures.² Només quatre anys després, el 10 de juliol de 1624, tornaven a efectuar una altra venda a Joan Serra, serraller, d'una casa situada al carrer de Cambres jussà pel preu de 50 lliures.³

Els successors en el temps de Joan van ser Francesc i Josep Thomasa. Ambdós germans van mantenir la seva residència a Cardona com a pares i botiguers de draps, participant dels negocis de la companyia Feu-Feliu de la Penya (1676-1708).⁴ Amb tots dos s'iniciaven les dues branques de la família que assoliren la condició de negociants benestants a partir d'una sòlida estratègia d'enllaços matrimonials amb elements de semblant condició social fins perllongar la seva residència a Cardona al llarg de sis generacions com a notaris, ja ben entrat el segle XIX, amb un total de set membres que exerciren la fe pública.⁵

Francesc Thomasa es va esposar amb Maria Anna Olzina i ambdós van ser pares d'almenys dos fills: Joan, que va ser ordenat prevere i fou beneficiat a Santa Maria del Mar, a Barcelona;⁶ i Celdoni, que va ser notari de professió (amb protocols validats entre els anys 1686-1713) i es va esposar amb Maria Anna Solsona, segons capítols signats el 1690. Fruit d'aquest matrimoni van ser els següents fills: Maria Àngela, que es va maridar amb [?] Dabon, habitant de Barcelona; Celdoni, que va ser religiós de l'Orde dels Agustins Descalços, amb el nom de Celdoni del Patrocini; i Antoni (n. 4-setembre-1690-†1771) que va ser notari a semblança del seu pare amb protocols validats entre els anys 1731-

1765. Antoni es va casar amb Raimunda Font (n. 28-juny-1695 - † ca. 1741),⁷ la filla del notari Ermenter Font i Maria Tries, segons capítols signats el 1719. Un enllaç aquest que va obrir a aquesta branca dels Thomasa les portes de la Cúria ducal i la seva notaria a través dels Font, notaris i assessors ordinaris del ducat: així, amb data del 16 d'agost de 1748, Antoni rebia la notaria de la Cúria a canvi del pagament d'una entrada de 225 lliures i del cens anual de 25 lliures a lliurar el 16 d'agost.⁸ D'aquest matrimoni van néixer els següents fills: Raimunda, que es va maridar amb l'apotecari Domènec Sala; Maria Àngela, que es va casar amb Antoni Francesc Malet, Doctor en medicina amb residència a Cardona, sense que tinguessin descendència; Rita, que va morir soltera; Dominica, que es va maridar amb Lluís Font, essent pares de Raimunda Font i Thomasa que es casaria amb Manuel Franch; Joan, que s'ordenà prevere i fou beneficiat de Sant Miquel de Cardona; i Antoni que com el seu pare i avi va ser notari amb protocols validats entre els anys 1772-1801. Com el seu pare va encapçalar la Cúria ducal, amb confirmació de la seva tenença emfitèutica feta amb data del 12 de desembre de 1779 sota les mateixes condicions. Antoni es va esposar amb Teresa Banquells i van ser pares d'una única filla, Raimunda, maridada amb Baltasar d'Eixalà, Doctor en lleis i procurador jurisdiccional del duc de Cardona.

Pel que fa a Josep Thomasa (†1690), sabem que es va maridar en primeres noces amb Francesca Torrebruna, segons capítols signats el 1648, i en segones amb Maria Anna, la filla del notari Gabriel Malet i de Caterina Franch, segons capítols signats el 25 d'octubre de 1671. Del primer matrimoni, Josep va tenir un únic fill de nom Joan, que va ser pare i botiguer de draps com el seu pare. Mentre que del segon, Josep va ser pare de tres fills: Maria Anna, que es va maridar amb Celdoni Abad, Doctor en medicina amb residència establerta a Cardona; Francesca; i Bonaventura, prevere, Doctor en Teologia i rector de Bergús, a més de professor de lleis, que va ser l'hereu universal de la seva mare, se-

gons el testament ordenat per Maria Anna amb data de l'1 de maig de 1689.⁹ Aquesta branca de la família va tenir continuïtat a Cardona amb Joan que es va esposar amb Raimunda Font, segons capítols signats el 1678, i van ser pares de: Maria; Raimunda, que es va esposar amb el pare Josep Sala; Maria Anna; Maria Rosa, que es va esposar amb Bonaventura Badia, pagès, segons capítols signats el 12 de novembre de 1728;¹⁰ Celdoni; Joan Antoni (n.17-gener-1690), que va ser ordenat prevere i fou beneficiat de Sant Miquel des del 1724; Ermenter; i Bonaventura, que va ser l'hereu universal del seu pare.¹¹ A semblança de Joan, Bonaventura va ser pare i es va esposar amb Celedònia, la filla de l'adroguer Josep Foraster i d'Elisabet Vilorbina, segons capítols signats el 16 de març de 1722.¹² El fruit d'aquest enllaç van ser tres fills: Ermenter, que va ser ordenat prevere i beneficiat de Sant Esteve a l'església de Sant Miquel; Bonaventura, militar i capità dels Miquelets del Terç de Cervera;¹³ i Josep, que va ser notari amb protocols validats entre 1751-1802 i es va esposar amb Josepa Garrigó. Ambdós cònjuges van ser pares de dos fills: Bonaventura, que va ser ordenat prevere i beneficiat de l'esmentat benefici de Sant Esteve; i Josep, que com el seu pare va ser notari amb protocols validats entre 1788-1830 i es va esposar amb Calamanda de Casellas. Que ens consti, l'únic fill d'aquest matrimoni va ser Joaquim Thomasa i de Casellas (n. 1802), notari com el seu pare i avi, amb protocols validats entre 1829-1869. Es va esposar amb Josepa de Franch i Font, la filla del Doctor en drets Manuel de Franch i de Cosín i de Raimunda Font, i van ser pares de sis fills: Calamanda, Josep Maria, Ramon, Lluís, Filomena i Concepció. La seva esposa Raimunda va morir l'any 1857,¹⁴ mentre que Joaquim ho va fer a Cardona al 1869, als seixanta-cinc anys d'edat. El seu hereu va ser Josep Maria, nascut a Cardona l'any 1836. Al 1849 ja estudiava a Barcelona i al 1859 ja exercia com a escriptor. Entre els anys 1861-1878 va exercir com a notari a la ciutat de Solsona i entre el 1878-1899 a la de Manresa.¹⁵ Josep Maria es va esposar amb Ermessenda

Lluís Thomasa i de Subirà (n. Manresa, 1886 - † Tarragona, 1973), Doctor en medicina i acadèmic de la Reial Acadèmia de la Medicina de Barcelona (Arxiu Històric de Cardona).

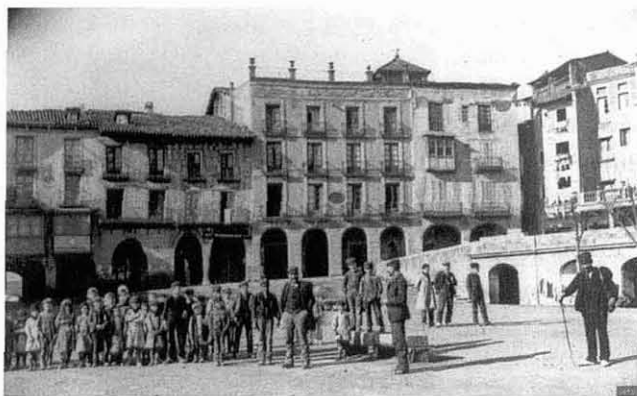
de Subirà, la filla dels barons d'Abellà i de Sant Romà, els seus veïns a la plaça de la Fira, i d'aquest matrimoni va néixer un únic fill, Lluís (n. Manresa, 1886), Doctor en medicina i acadèmic de la Reial Acadèmia de la Medicina de Barcelona, ciutat on va residir a la plaça Bonanova núm. 4, pral. 2^a. Va ser el darrer descendent mascle per línia directe de la família Thomasa, ja que del seu matrimoni amb Elisa Sánchez de Lara van néixer tres filles: Elisa, casada amb Fortià Bofill, Mercè, casada amb [?] Soler Morey, i Montserrat, casada amb Jordi Solé. La seva mort es va esdevenir a Tarragona, el dia 31 de juliol de 1973, a l'edat de vuitanta-set anys.

Més enllà de les activitats de caire privat pròpies de la manufactura i comerç de draps de llana i de l'exercici de la notaria, la puixança econòmica de la família es va reflectir també en la seva projecció pública, ja fos com a síndics del convent de Sant Dídac (Josep Thomasa ho era l'any 1690 i com a tal havia disposat en el seu testament que el seu cos fos lliurat als framenors per a ser sebollit amb l'hàbit franciscà), com a còsols del Comú (Celdoni Thomasa ho era al 1703) o com a batlles senyorials de la vila (Bonaventura Thomasa exercia com a tal l'any

1735). En darrer terme, l'any 1832, Joaquim Thomasa va encapçalar l'Alcaldia de Cardona, quan la família ja havia assolit l'estatus d'hisendats amb nombroses finques de regadiu i secà situades als redós de la vila. Aquí, però, hem de destacar la propietat intramurs situada en la zona coneguda com *Rodas de Dalt* (en referència a les rodes de filar pròpies dels corders), a tocar de la muralla i de les forques públiques, on Joaquim Thomasa sol·licitava l'any 1847 el corresponent permís municipal per a poder edificar una fàbrica, si bé el projecte no es va arribar a realitzar mai per la poca idoneïtat de l'indret triat.

Abans de concloure aquesta introducció a la família, volem fer esment a la seva vessant cultural. En aquest sentit, ens consta que Joaquim Thomasa i Caselles participava l'any 1842 de la junta que administrava el teatre que aleshores es situava a la Casa de la Vila.¹⁶ Mentre que el seu fill Josep Maria Thomasa i Franch va ser autor d'una crònica local titulada «*Recopilación de noticias sueltas, históricas, referentes a la villa de Cardona, su término y lugares*», datada en l'any 1868, a més d'una miscel·lània de documents relatius a la vila sota el títol de «*Archivo particular de Don José Maria Thomasa y Franch*», del 1870.¹⁷ L'any 1901, encara guanyaria el premi del VI Certamen de la Joventut Catòlica de Manresa amb un el treball *Monografia del Santuari de Nostra Senyora del Miracle*, manuscrit de 71 pàgines. Tal i com escriure anys després el seu únic fill Lluís «*Josep M.ª Thomasa i Franch fou home dotat d'un estil de vida i de probietat consubstancial al jurista dipositari de la fe pública, erudit historiador i traductor de documents antics, focfollet dels arxius episcopal, abacial i municipal de Cardona i de Solsona, assidu concorrent a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, coneixedor dels arxius particulars dels canonges Puig, Mitjans, Mas i el de l'abat Ortíz de Zárate. Són mèrits rellevants del seu exercici el fet d'ésser distingit amb el poder de disposició de testimonis de les butlles pontificies, i la seva actuació com a notari en l'acta de Consagració del manresà Dr. Joan Comas,*

com a bisbe de Menorca. També fou delegat per a donar fe de la dedicació de la Muntanya de Montserrat, en commemoració del solemne acte de Coronació de la Verge Bruna». Val a dir que el seu fill Lluís va ser autor d'un assaig sobre la biogenesi de la dinastia ducal de Cardona sota el títol de *Les dinasties catalanes vinculades a la Casa comte-ducal de Cardona (assaig psicoanalític, patogràfic i d'investigació)*, presentat l'abril de 1971 al Premi Assaig o Investigació convocat per l'editorial AEDOS, corresponent al concurs biennal de la III Festa de les Lletres Catalanes.

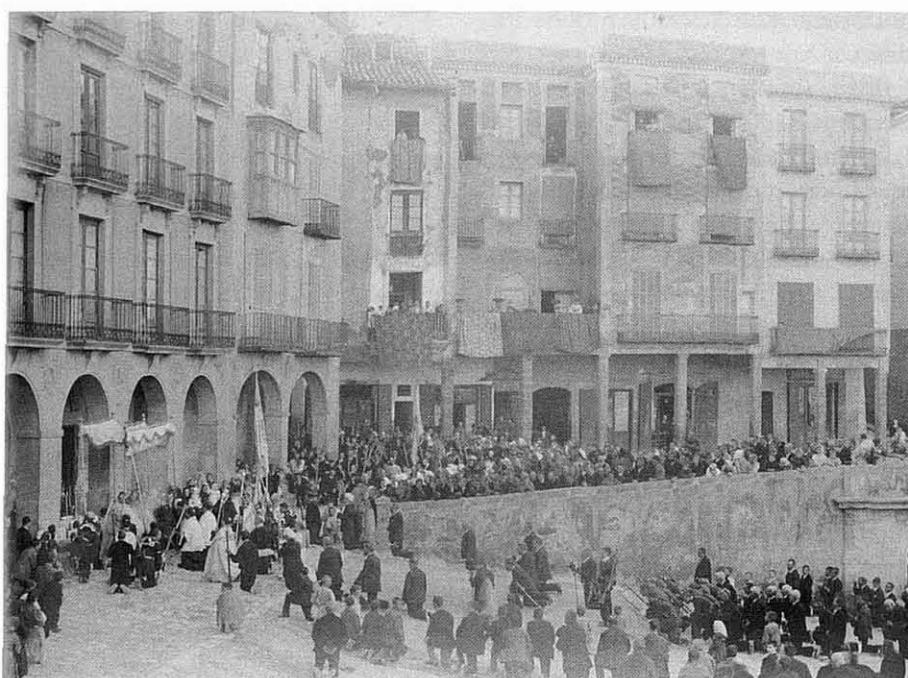
junta total de la població a tan sols el 17 % i els de tres del 22 % al 75 %, circumstància que dona idea del creixement en vertical experimentat, del qual la casa Thomasa n'és un bon exemple (Arxiu Històric de Cardona, 1880)

Fotografia de les cases de la Fira en el seu extrem de ponent, que ens permet observar la fesomia dels edificis més antics (cases Castellet, Ametller i Riba) en contraposició a l'obra moderna de la casa Thomasa i la veïna dels Subirà, barons d'Abella. Entre els anys 1860 i 1920, els edificis de dues plantes a la vila van passar de significar el 58 % del con-

2. La casa Thomasa de la Fira

Es tracta d'un edifici entre mitgeres amb la tradicional estructura de parets de càrrega, compost de planta baixa amb la portalada d'accés i dues botigues, tres plantes superiors destinades a habitatges i un àtic amb terrat i coberta a dues aigües. La parcel·la actual ocupada per aquest edifici es correspon en els seus orígens a dues cases diferents: la pròpia dels Thomasa i la que abans fou de mossèn Antoni Bages.

Pel que fa a la primera, la titularitat de l'immoble en el primer quart del segle XVI corresponia al prevere Gabriel Olzina († ca.1536), oficial del bisbe d'Urgell a Cardona, per passar després a la família Fontcalda fins que amb data del 15 de gener de 1615 va ser comprada per Joan Thomasa a Rafael Coll, organista de Cardona, pel preu de 250 lliures. Aquest Coll i la seva esposa Francina posseïen aquesta casa en lliure i franc alou per compra feta a l'honorable Jaume Fontcalda, llavors ja difunt. Aleshores la casa confrontava a l'E amb la plaça, al S amb la casa de Jaume Bages, prevere, a l'W i N amb la casa del mercader Vicenç Vilançosa i part amb la casa de l'esmentat Bages. L'any 1661, Josep Thomasa, ja apareix citat com a «*parayre que viu al cap de la Fira*». De fet, aquesta casa va ser l'escenari de la polèmica que va envoltar la mort de Josep, esdevinguda el 15 de juny de 1690, quan el dia 16, mentre la comunitat de preveres celebrava el cos present del difunt, els frares de Sant Dídac

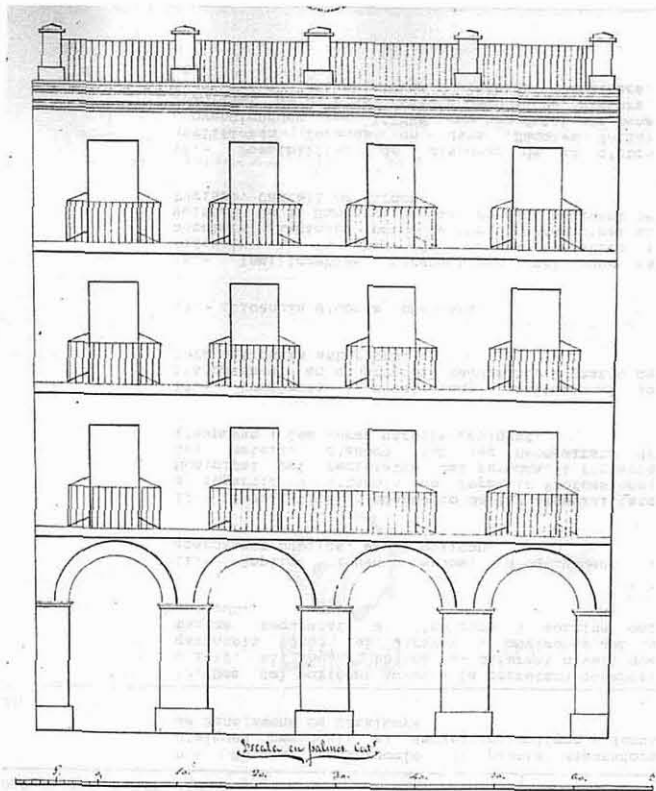

La processó del Corpus aturada davant la casa Thomasa (Arxiu Històric de Cardona, ca.1900)

no dubtaren en anar, sense esperar l'assistència del capítol de canonges de Sant Vicenç i el de la comunitat de Sant Miquel, a fer l'absolta general al difunt, contravenint així la concòrdia signada entre les tres comunitats per a regir versemblants situacions. El capítol de canonges i la comunitat de preveres enviaren a la casa dels Thomasa un síndic per a protestar i comunicar que no es trauria el cadàver de casa fins que el capítol i la comunitat no ha-

guessin fet també l'absolta, davant el qual el pare guardià del convent va haver d'accedir.¹⁸

Respecte a la segona, la seva titularitat era des de bon començament del segle XVII de la família Bages fins que a mitjan segle XVIII va passar a ser del notari Antoni Mitjans i Sala que restava esposat amb Gertrudis, la filla del pare Josep Sala i de Raimunda Thomasa, i per tant neboda de Bonaventura Thomasa i néta de Joan Thomasa.

Alçat adjuntat a la sol·licitud d'obres presentada l'any 1864.

Perspectiva de la Casa Thomasa presa des de la balconada de la casa dels Puig-Olzina amb el conjunt d'habitatges que tanquen la Fira pel seu extrem occidental, ca. 1900 (Arxiu Històric de Cardona).

Antoni va morir al juny de 1787 i va ser enterrat el dia 13, sense que del seu matrimoni hagués tingut cap fill. El mateix dia del seu enterrament es va fer lectura pública del testament que havia lliurat amb data del 27 de maig de 1774 a mans d'Antoni Thomasa i Font, segons el qual designava a Déu i la seva ànima com els hereus universals dels seus béns, inclosa la Pia Almoïna per als convalsents pobres de l'Hospital de Cardona que havia instituït tres anys abans, el 13 de setembre de 1784, amb una dotació de 400 lliures. El dia 16 de juny, els seus marmessors procedien a fer inventari de tots els seus béns per a la seva posterior subhasta, circumstància que va ser aprofitada pels Thomasa per a fer-se amb la titularitat de la casa.¹⁹

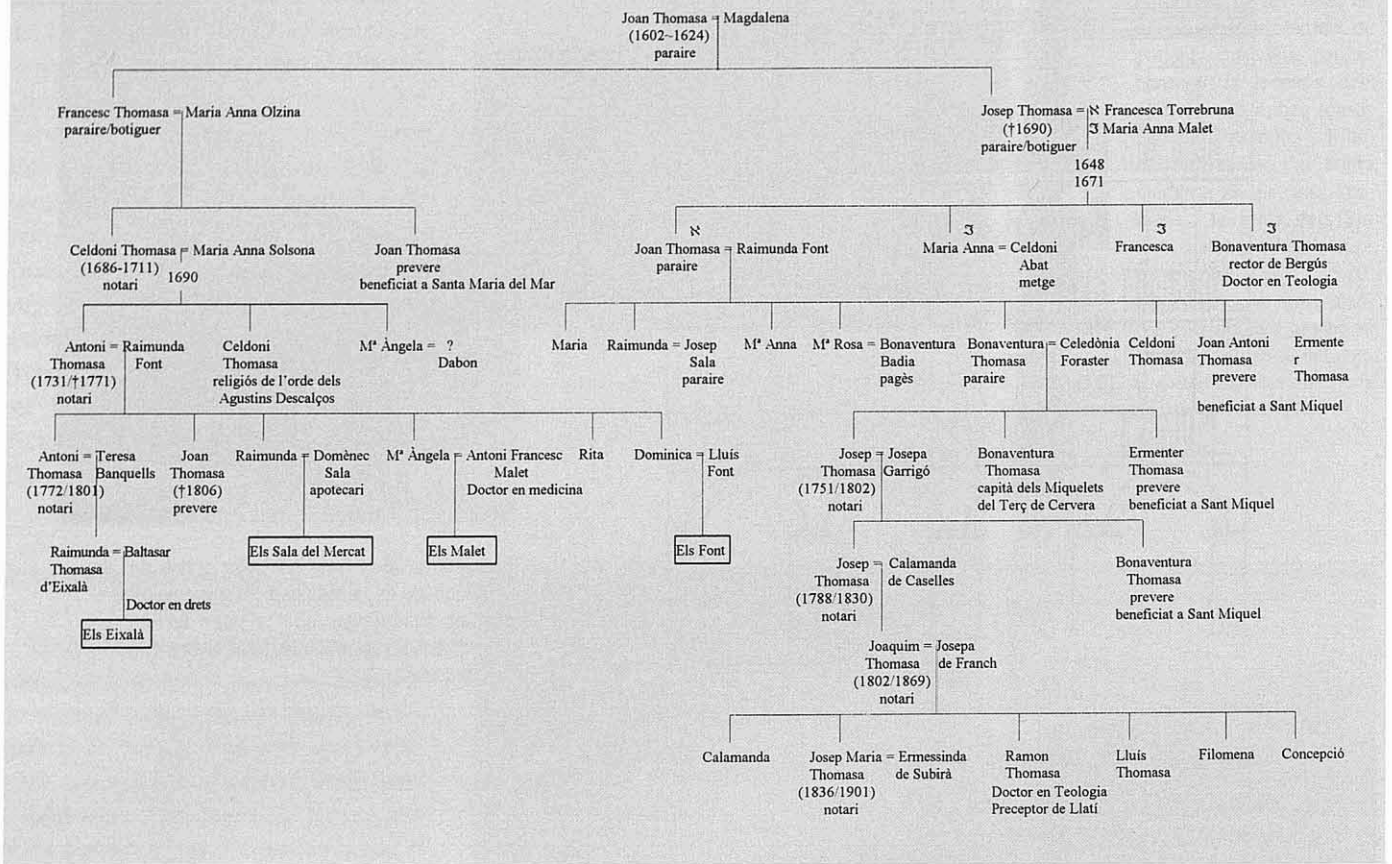
Ambdues cases responien a models arquitectònics arquetípics amb estructura entre mitgeres d'origen medieval i dos pisos d'alçada, amb la botiga o obrador a la planta baixa i golfes sota la teulada i façana decorada amb esgrafiats. En aquest sentit, en començar

el segle XVIII, entorn 1720, la vídua Raimunda Thomasa, declarava habitar una casa en la plaça de la Fira valorada en 100 lliures que consistia «en una entrada y estable y una botigueta; dalt una sala y cuyna y tres aposentos; dalt un vacuo a teulada seca», confrontat a l'E amb la plaça, al S amb la casa de mossèn Antoni Bages, rector de Fondarella (Pla d'Urgell), a l'O amb part d'aquesta mateixa casa i al N amb la casa de Joan Badia.²⁰

La casa dels Thomasa ja comptava aleshores amb una galeria coberta a manera de porxadet. En aquest sentit, a la venda efectuada al 1498 pel prevere Pere Vilasalo, rector de Fontanet (Torà, Solsonès) de les dues cases que posseïa al cap de la Fira a favor del mestre picapedrer Pere Puixanardas es diu que la casa que havia estat de Pere Lladó restava sota el domini directe del capítol de canonges de Sant Vicenç del castell a cens d'una tassa d'aigua (l'altra casa que primer fou d'en Coll, també era del domini del precentor a cens de 7 diners), llevat de la volta o

galeria que era del domini del duc de Cardona, si bé no pagava cap tipus de cens per aquesta. Referència que ens permet constatar com a les acaballes del segle XV les cases bastides en l'extrem occidental del firal incorporaven ja galeries cobertes per a l'aixopluc de les activitats comercials que es desenvolupaven en els seus baixos, el domini directe de les quals pertanyia al senyor jurisdiccional de la vila, el duc, a semblança de la plaça.²¹

L'existència d'aquestes porxadets també ens ve testimoniada en el cas de la casa del Thomasa per les referències d'època moderna com ara al 1805, quan en retornar la processó que el dia 28 de maig havia baixat les relíquies dels Sants Màrtirs fins a la capella del Pont de Sant Joan amb motiu del vot de pluja fet aleshores, se'ns diu que «la professó se parà a la Fira, devant dels cubers de casa Thomasa, a hont hi havia parat un ermós altar y se cantà altre billansico y se ballà lo Vall de Bastons, qual anaba acompanyan y ballant a la professó, como y també a

las dels comarcans». Crònica que palesa la significació de la casa en el conjunt social de la vila. La processó del Corpus, la més important de les que és celebraven a la vila, també s'aturava davant la porxada de la casa Thomasa, on s'aparellava una taula, canelobres amb ciris i tovalles, per a fer un petit descans i encensar la custòdia o Santíssim, al mateix temps que es cantava el *Tantum ergo*.²²

Els padrons de 1849 i 1857, ens permeten observar com la família de Joaquim Thomasa residia a la primera planta acompanyats per una o dues serventes, mentre que a la segona planta residien llogaters (al primer padró trobem a Fructuós Artigalàs, cirurgià solter nascut a Súria, i al segon padró trobem a la família d'Anicet Palahi Moragas, interventor de les salines originari de Girona).²³

Amb data del 30 de juliol de 1864, l'esmentat Joaquim Thomasa al·legava que «la fachada de su casa nº 6 sita en la plaza de la Fira esta en un estado

algo ruinoso, según así lo ha reconocido el maestro de obras de la Municipalidad» i sol·licitava el corresponent permís municipal per a reformar la façana principal de la seva casa segons l'alçat que s'adjuntava i que malauradament no és signat, ja que no ens permet conèixer l'autor del projecte. La llicència per a procedir amb les obres li va ser lliurada en la sessió plenària del 5 d'agost de 1864. Segons el cronista vuitcentista mossèn Joan Riba, al febrer de 1865, es va començar a picar la pedra per l'obra nova; del 9 al 20 d'abril s'apuntalava la façana vella; i al març del 1865 es va fer la nova façana.²⁴

El resultat de les obres va ser un edifici unitari que ocupava les parcel·les corresponents a les dues antigues cases amb una planta baixa i tres superiors rematades amb un terrat. La façana principal estava composta per una galeria coberta a manera de porxada que corresponia amb la planta baixa, un cos principal que correspo-

nia a les tres plantes superiors, i una barana de ferro de quatre trams units entre si per cinc pilons quadrangulars coronats per un número idèntic d'hídries. Els balcons de la façana s'alineaven en quatre seccions verticals en funció dels quatre arcs de les porxades, amb quatre obertures per planta amb sengles baranes de ferro. Els materials emprats consistien en carreus regulars i ben escairats per als pilars de la porxada, maons per als arcs de les porxades i d'altres elements i maçoneria per la façana, arrebossada i estucada amb un esgrafiament geomètric i tons terrosos. En darrer terme, les baranes dels balcons i terrat corresponien a treball de forja.

En conjunt es tractava d'una obra concebuda –segurament per algun mestre d'obres local– amb un llenguatge formal que responia al gust de l'època, el neoclassicisme romàntic. A destacar la composició de la façana i la porxada amb quatre arcs de mig punt sostinguts per pilars de secció qua-

drangular, amb diversos els elements decoratius com ara les fulles de geganta, les hídris o gerros gegants, les mènsules i en especial els tres medallons situats en l'espai intersticial entre els arcs de les porxadades, amb al·legories relatives a l'exercici de la notaria i les arts lliberals.

Des de les porxadades i a través d'una portalada de pedra amb arc de mig punt i dovelles hom accedia a la planta baixa i una àmplia escala centrada per una falsa columna feta de guix, amb basamenta octogonal i fust que es reduïa fins acabar en un capitell compost, que conduïa fins la primera planta reservada a l'habitatge i estances de la família Thomasa, mentre que les dues plantes superiors eren de lloguer, amb un total de quatre apartaments (dos per planta i dos balcons per apartament).

Com ja hem vist, Joaquim Thomasa va morir només quatre anys després de concloure les obres de la nova casa, al 1869. A tot això, en els anys següents el seu fill i hereu va traslladar la seva residència des de Cardona fins a Manresa, motiu pel qual a la dècada de 1880-1890 la casa ja només restava habitada per llogaters. Ja en el segle XX, la titularitat de la casa va ser traspassada als Subirà, quan l'edifici encabiria primer l'oficina de Correus i després de Telègrafs. En els anys posteriors a la Guerra Civil, la titularitat de l'immoble passà a mans de la família Fígols, propietaris del mas Pleixats de Matamargó (Pinós, Solsonès), que després la van vendre a l'empresari agrícola Ramon Pinallet. Aleshores molt poca gent de Cardona se'n recordava ja dels Thomasa i de la seva notaria.

En darrer terme, la titularitat de la casa passà dels Pinallet a Manuel Sala, rebesnét de l'apotecari Domènec Sala que l'any 1751 s'havia esposat amb Raimunda, la filla del notari Antoni Thomasa i Font. Sense conèixer els seus lligams amb la família Thomasa, l'any 1993, Manuel va dur a terme la seva rehabilitació sota un criteri historicista que va permetre salvar els elements decoratius més destacats de la façana, tot i que l'adaptació de l'espai interior als usos moderns va comportar el sacrifici de l'escalinata central amb

la falsa columna i d'un arc diafragma apuntat amb dos arcs laterals d'identica condició situats a la façana i pati posteriors de la casa que es corresponien a les estructures anteriors a les reformes de 1865.²⁵

Valgui aquest treball per recuperar la memòria històrica sobre una de les famílies vilatanes d'època moderna, sense la qual difícilment podrem entendre el funcionament de l'administració que giravoltava entorn la Cúria ducal en l'ocàs de l'antic règim, alhora que la identitat d'un dels millors exponents conservats a Cardona de l'arquitectura vuitcentista d'influència neoclàssica.

Notes:

1. (A)rxiu (P)atrimonial (F)amília (S)ala, s.n.
2. (A)rxiu (P)arroquial de (S)ant (M)iquel i Sant (V)icenç, Fons Sant Vicenç, (A)rxiu (C)apítular de (C)ardona, núm. 1.424.
3. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, núm. 1.413.
4. Vegeu P. Molas i Ribalta, «La Companyia Feu - Feliu de la Penya (1676-1798). Comerç de teixits vers el 1700», *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona, 1977, p. 121-171 (en especial p. 143, nota 31).
5. APFS, *Paper de diferents diades, mesos y anys per provar la descendència de Meroles i Calvets ab lo Reverent Celedoni Pomer, canonge del castell de Cardona*, s.n. Val a dir que entre els anys 1571-1596 trobem protocols validats per un Miquel Thomasa del qual desconeixem els lligams familiars amb els Thomasa aquí estudiats.
6. El 4 de maig de 1745, Joan Thomasa i Olzina, prevere i beneficiat en l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, ordenava el seu testament i designava com a hereu universal dels seus béns a Antoni Thomasa i Solsona, notari públic de Cardona i nebot seu. APSMV, Fons Sant Miquel, secció T.
7. El 12 de juny de 1741, Raimunda Thomasa i Font, filla d'Ermenter Font i de Maria Tries, cònjuges encara vius, i esposa d'Antoni Thomasa, notari públic de Cardona, ordenava el seu testament i designava per marmessors al seu germà Domènec Font; al seu marit; i als seus cunyats, el Doctor Manuel Cots i el notari Vicenç Cots. (A)rxiu de la (C)orona d'(A)ragó, Notarial, Cardona, 533, s.f.
8. ACA, Notarial, Cardona, 318, F. 17-18.
9. ACA, Notarial, Cardona, 240, s.f.
10. ACA, Notarial, Cardona, 567, s.f.
11. El 25 d'octubre de 1701, Joan Thomasa, pare i botiguer de la vila de Cardona, fill dels difunts Josep Thomasa, pare, i de Francesca Thomasa i Torrebruna, primera esposa d'aquest, ordenava el seu testament i designava per marmessors a la seva esposa, Rai-

munda Thomasa i Font, al seu germà, el professor en lleis, Bonaventura Thomasa, i als seus cunyats i cosins: el doctor en Medicina, Celdoni Abad; els notaris Celdoni Thomasa i Ermenter Font; el pare i botiguer de Cardona, Josep Mujal. L'heretat universal era per al seu fill Bonaventura. ACA, Notarial, Cardona, 537, s.f.

12. ACA, Notarial, Cardona, 567, s.f.
13. ACA, Notarial, Cardona, 318, s.f.
14. A Cardona, en la casa del seu marit, situada a la plaça de la Fira, el 8 d'agost de 1854, Josepa Thomasa i de Franch, esposa de Joaquim Thomasa, natural de Cardona, i filla de Manuel Franch i de Cosin, aleshores encara viu, i de Raimunda Font, difunta, ordenava el seu testament i designava per marmessors al seu marit i als seus germans, el Doctor Ramon de Franch, advocat, i Lluís de Franch, prevere. Del seu matrimoni tenia tres filles, Calamanda, Filomena i Concepció, lligant 500 lliures per a cadascuna pel seu dot; i tres fills, Ramon, Lluís (300 lliures per a cadascun) i Josep Maria Thomasa, el seu hereu universal. (A)rxiu (H)istòric de (C)ardona, XVI.4.
15. Vegeu R. Planes i Albets, *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*, Barcelona, Fundació Noguera (Inventaris, 7), 1985, p. 154; i M. Torras i Serra [et alii], *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*, volum II, Barcelona, Fundació Noguera (Inventaris, 16), 1993, p. 617.
16. Vegeu A. Bach, *Història de Cardona. La vila a l'època ducal i moderna*, Barcelona, Curial (Documents de Cultura, 20), 1992, p. 197.
17. AHC, X.1.6 i 8.
18. AHC, X.3, Llibre del Secretariat (anys 1683-1696), F. 90-91; ACA, Notarial, Cardona, 567, F. 24.
19. APFS, Marmessoria Mitjans, s.n.
20. AHC, I.3.2.3.
21. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, núm. 1.278 (F. 107-109) i 1.280 (F. 97).
22. AHC, X.1.7 Llibre de Resolucions, F. 129 r. Vegeu J. Serra Vilaró, «L'església i parròquia de Sant Miquel de Cardona», *Història de Cardona*, Tarragona, Sugrañes, 1962, p. 451-452.
23. AHC, VIII.1.
24. AHC, XIII.7; (A)rxiu (D)iocesa de (S)olsona, Fons Cardona, J. Riba i Fígols, *Mi secretario privado Don Constante*, s.d., p. 198.
25. La localització i preservació d'aquestes estructures van ser motiu de polèmica arran la identificació efectuada per mossèn Joan Serra Vilaró, segons la qual aquests arcs corresponien al Palau que els ducs posseïen a la vila. En l'actualitat podem afirmar que la identificació feta en el seu dia per l'insigne historiador és errònia i que aquests arcs responien a les estructures anteriors a les obres de 1865, en correspondència a les cases que es documenten bastides en aquesta àrea des de bon començament del segle xv.

Andreu Galera i Pedrosa

Doctor en Història